

José Fernanda
Mevrouw C.

roman

Uitgeverij De Kring

Verzoek

‘Sophie?’

De stem herken ik direct. Het is mijn zus Constance. Na wat beleefd gekeuvel over en weer wordt al snel duidelijk dat ze me nodig heeft.

‘Mijn kamenierster is er stante pede vandoor gegaan. Er was sprake van *incompatibilité des humeurs*, enfin, ze is vertrokken. Je weet dat mijn gezondheid fragiel is, dus ik kan niet zonder. Nu had ik aan jou gedacht. Zou jij haar niet kunnen vervangen? Jij hebt immers geen functie op dit moment.’

‘O,’ breng ik verbaasd uit.

Zo gaat het altijd tussen ons. We leven onze verschillende levens ver van elkaar vandaan; alleen wanneer mijn zus me nodig heeft weet ze me te vinden.

En dan die vileine opmerking: ‘Jij hebt immers geen functie.’ Ze minacht mijn beroep. ‘Het is een interessante hobby,’ zei ze er eens over.

Constance gaat verder: ‘Je kan een verdieping in de villa bewonen, er is voldoende ruimte voor een atelier en je zal genoeg tijd hebben om met je kunst bezig te zijn. Maak je geen zorgen over de financiën, ik zal je ruimschoots compenseren. Enfin, overweeg een en ander, ik hoor van je.’ Dan verbreekt ze de verbinding.

Mijn zus en ik zijn weeskinderen. Zij was elf en ik werd vijf toen onze ouders verongelukten.

Of ik eronder geleden heb om als wees op te groeien weet ik eigenlijk niet. Mijn vijfde verjaardag kan ik me wél glashelder herinneren. Het was de dag van de onheilstijding.

Tante Tilly maakte ons wakker en nadat ze mij zwijgend had geholpen met aankleden, zette ze me naast mijn grote zus op de bank.

Tante Tilly is de zus van mama, ze zorgde wel vaker voor ons wanneer papa en mama beneden druk waren met de zaak. Ze handelden in piano's en vleugels.

Ik was opgetogen, straks zou iedereen voor me gaan zingen en daarna kwamen de cadeautjes.

Maar het leek niet op feest, er hingen geen slingers en toen ik aan tante vroeg wat ik op school ging trakteren, antwoordde ze: 'Jullie blijven vandaag thuis.' Ik zie nog steeds voor me dat ze huilde, zonder geluid.

Daarna liet ze mijnheer pastoor binnen. Die ging met een stoel pontificaal voor ons zitten en zei: 'Jullie ouders zijn vannacht gaan hemelen, wees flink en bid veel.' Daarna tekende hij met zijn dikke duim een kruisje op ons voorhoofd. Constance rende de kamer uit. Ik begreep niet veel van de mededeling van de pastoor. 'Hemelen' klonk best aangenaam.

Er werd die dag niet gezongen en er waren geen cadeaus. De kamer liep voortdurend vol met huilende mensen: ooms en tantes, burens en vrienden van papa en mama, ze kwamen allemaal op bezoek, maar niet voor mijn verjaardag. Ze snoten hun neuzen en depten hun ogen en wilden ons, de twee arme zusjes, vasthouden en natte kussen geven.

Na de dood van onze ouders kwamen oom Frits en tante Tilly bij ons wonen. Ze deden alles wat papa en mama altijd hadden gedaan. Het was een mallotig stel om te zien. Tante broodmager met een spierwitte huid en geblondeerd dun haar, en oom kogelrond met een altijd rood aangelopen gezicht en grijs kroeshaar.

Er stond een trouwfoto van papa en mama op het dressoir.

Ik durfde er nauwelijks naar te kijken. Wanneer ik erlangs liep kreeg ik een wee gevoel in mijn onderbuik. Op school observeerde ik jaloers de andere kinderen, die bij hun vader achter op de fiets of bij hun moeder aan de hand liepen. Ik kon er bijna kwaad van worden, omdat zij het zo gewoon vonden.

's Nachts kwamen papa en mama weleens voorbij in mijn dromen. Bij het wakker worden leek het alsof ze heel dicht bij me waren geweest, maar bij het ontbijt was ik ze alweer kwijt. Ik vroeg Constance een keer of zij ze miste.

Ze antwoordde gedecideerd: 'Het is nu eenmaal zo, niemand komt terug uit de dood, dus ik denk er niet meer aan.' En ze verbood mij er nog over te praten, ik moest er ook niet meer aan denken, dat had geen enkele zin.

Vanaf de dag dat oom en tante onze opvoeding op zich namen, traden hun regels in werking. We mochten niemand mee naar huis nemen, feestdagen en verjaardagen bestonden niet, ze hadden nu eenmaal geen behoefte aan die flauwekul. We gingen keurig gekleed met strakke vlechten langs ons hoofd naar school. Van op schoot zitten en knuffelen was geen sprake. Toen ik eens tegen tante aankroop, duwde ze me resoluut van zich af en legde uit dat er in haar huishouding niet geflikflooid werd.

De zaak van papa en mama beneden werd de tandartsenpraktijk van oom Frits. Tante assisteerde hem.

Ze bereidde heerlijk eten, dat wel. Zelf at ze niet veel, maar ze keek vergenoegd hoe wij alles opsmikkelden. Oom was een zwijgzame man. Na het eten verdween hij in de krant, terwijl tante ging 'redderen', zoals ze haar huishoudelijke taken noemde.

Ze hebben nooit oprechte belangstelling voor ons wel en wee getoond. Ik hoorde tante een keer aan een vriendin uitleggen dat ze het haar morele plicht vond om voor ons te zorgen, maar

dat ze als tegenprestatie volgzzaamheid en hulp in de huishouding verwachtte. ‘Op de dag dat de meisjes volwassen zijn zit onze taak erop en kunnen we weer ons eigen leven leiden,’ besloot ze.

Ik schrok van deze uitspraak. Blijkbaar konden ze door ons niet hun eigen leven leiden en waren wij ze tot last.

Er hing altijd een corveelijst aan de keukenmuur waaraan we ons dienden te houden. Constance deed dat zonder mokken. Ik had een hekel aan mijn klussen en ‘raffelde ze af’, volgens tante.

Oom en tante bleven op afstand, ze waren voor mij als de burens of de docenten op school. Constance gaf volgens mij ook niet veel om ze. Ze had een keer woorden met ze over het bidden voor en na de maaltijd. Ik hoorde haar verkondigen dat ze zo snel mogelijk zelfstandig wilde worden om het kleinburgerlijke, goddeloze milieu te ontvluchten waar ze noodgedwongen in opgroeide. Oom keek toen een ogenblik van zijn bord op. Hij zei: ‘Dat is ook de bedoeling,’ en at zwijgend weer verder.

Mijn zus heeft zich, toen ik klein was, superieur en betweterig om mij bekommerd. Ze bemoeide zich met mijn kleding, leerde me ‘netjes’ praten en deed voor hoe je fatsoenlijk moest eten: ‘Je mes rechts, Sophie, en de soeplepel horizontaal, niet slurpen, niet blazen, rechtop zitten, servet op schoot.’ Als ik mijn zus moest geloven, was eten een ingewikkelde bezigheid.

Ze kreeg toen onze ouders nog leefden al pianoles, het enige waar ze twee keer per week zichtbaar naar uitkeek. Af en toe liet ze me naar muziek luisteren en een enkele keer nam ze me, toen we wat ouder waren, mee naar concerten. Dat waren onze enige gezamenlijke uitstapjes. Ik vroeg weleens of we iets anders konden doen, naar een museum gaan bijvoorbeeld, maar dat wimpelde ze af met de woorden: ‘Toonkunst is de belangrijkste pijler in de culturele wereld.’

Zelf hield ik meer van beeldende kunst. Dat sloot perfect aan bij mijn favoriete bezigheid: tekenen. Ik vond het fantastisch om met potlood een nieuwe werkelijkheid te verzinnen. Op een keer keek Constance naar mijn tekeningen en merkte bitter op dat ik alle talenten had gekregen. Toen ik reageerde dat ze zelf uitstekend pianospeelde, zei ze: ‘Dat is één ding en daar moet ik hard voor werken. Jij kan zoveel en je doet er niets mee.’

Iedere dag na school hielp ze, op onverbiddelijke, kille toon, met mijn huiswerk en liet me pas vrij als ik voor ‘tieners’ en niet voor ‘zesjes’ geleerd had. ‘Jij moet leren werken om je doel te bereiken. Reken er vooral niet op dat alles zomaar komt aan-waaien,’ zei ze er dan streng bij.

Wat religie betreft hebben we altijd lijnrecht, soms vijandig, tegenover elkaar gestaan. Dat verschil in opvatting dateert waarschijnlijk uit onze jeugd. Oom en tante vonden God een verzinsel van zwakke karakters. Je leefde of je was dood, dat was alles, we moesten vooral geen illusies hebben.

Deze boodschap stelde mij gerust, ik vond het niets, dat gedoe met heiligen, naar de kerk gaan en bidden.

Constance nam aanstoot aan het goddeloze gedrag van oom en tante. Ze sloeg helemaal door en werd fanatiek katholiek. Ze bad voor en na het eten, knielde voor het slapengaan voor haar bed en ging als enige op zondag naar de kerk. De nonnen op school waren dol op haar en vonden het moeilijk te geloven dat wij zusjes waren.

De keren dat ik beweerde dat er niets waar was van vliegende heiligen en neergedaalde goden en dat ik geen respect kon hebben voor de macht van de kerk, wees ze me terecht met de woorden: ‘Er zal nooit iets van je terechtkomen.’ Soms siste ze erachteraan: ‘Goddeloze ziel.’

Hoewel ik zei dat ze zich de moeite kon besparen, bleef ze pogingen doen om me tot haar geloof te bekeren. Om dat te stop-

pen legde ik uit dat ik niet zoals zij, in clubverband, met de grote geheimen communiceerde, maar dat ik liever op zelfgekozen momenten mijn diepe dankbaarheid wilde betuigen voor de alom aanwezige cultuur. Ik bezwoer haar dat ik nog liever een afgodsbeeld in huis haalde dan die afzichtelijke crucifixen van haar. Vooral die laatste opmerking snoerde haar de mond.

Na de middelbare school studeerde Constance piano aan het conservatorium en het verbaasde me opnieuw dat mijn ongeennaakbare zus zoveel passie voor muziek voelde. Tijdens het luisteren naar muziek en het spelen ervan verdween ze van de aardbodem. Pas als de laatste toon had geklonken, leek ze wakker te schrikken uit een droom.

Ze studeerde cum laude af en trad een paar keer op. Al snel werd haar carrière als pianiste in de kiem gesmoord doordat ze jong trouwde met Jean Beaufort, een vermogende zakenman. Hij vond dat na hun huwelijk haar plaats thuis was, in Brussel. Daar kon ze pianospelen.

Of ze nou geld had of niet, Constance reisde altijd eerste klas en zo ontmoette ze tijdens een vlucht haar twintig jaar oudere aanstaande. Ze wond de man eenvoudig om haar vinger.

Jean was directeur van een internationale diamanthandel, een bedrijf dat al generaties lang in de familie was. Dat moet Constances bijzondere interesse hebben gewekt. De kerk en macht, dat zijn de enige zaken die haar imponeren.

Toen ik Jean voor het eerst ontmoette, deed hij zijn best om mijn aandacht te krijgen. Hij wilde alles over mij weten, al deden zijn vragen soms geforceerd aan. Dan ging hij bijvoorbeeld vlak voor me staan, probeerde me diep in de ogen te kijken en vroeg: ‘Waar komt je fascinatie voor kunst vandaan?’

Tijdens latere ontmoetingen werd hij steeds kleffer en pakte hij af en toe mijn hand of arm vast. Op een keer bracht hij me naar mijn hotelkamer en fluisterde bij de deur in mijn oor: ‘Ik zou wel met je naar bed willen.’

Geschrokken deed ik een pas opzij en antwoordde op felle toon: ‘Dat gaat nooit gebeuren, vieze stiekemerd.’

Sindsdien was Jean niet meer in mij geïnteresseerd. Hij bekeek me alleen nog neerbuigend en zei dan smalend: ‘*Artiste.*’

Een jaar na hun trouwen kregen ze een zoon, Emile. Het enige wat Constance er destijds over kwijt wilde, was dat een kind op de wereld zetten er nu eenmaal bij hoorde en dat zij dat beter kon doen dan dat domme ‘schorriemorrie’.

Vlak daarna begaven haar nieren het en sindsdien moet ze driemaal per week naar de dialyse.

Begravenis

Of mijn zus ooit verliefd is geweest op Jean weet ik niet. Hun samenzijn straalde functionaliteit uit, ze vormden eerder een zakelijk dan een gelukkig paar. Hij zorgde voor het vermogen en zij besteedde dat aan uiterlijkheden die anderen moesten imponeren.

Toen ze Jean pas kende vroeg ik een keer: ‘Houden jullie van elkaar?’ Haar antwoord was dat ik daar niets mee te maken had, en dat ze bovendien houden van een banale uiting van respect vond.

Twee jaar geleden overleed Jean plotseling aan een hartstilstand. Constance belde me op en vertelde dat ze die morgen haar man koud en levenloos in zijn bed had aangetroffen. Ze wilde dat ik zo snel mogelijk zou afreizen om haar met de begrafenisrompslomp te helpen.

Toen ik mijn zus bij aankomst condoleerde merkte ik dat ze killer en afstandelijker was dan ooit. Op strenge toon deed ze de lakens uit.

Er kwam een man van het familiebedrijf die al haar commando's zonder morren uitvoerde en het personeel deed zwijgend zijn plicht.

Ik keek door een van de hoge ramen naar buiten en zag de tuinman aan het werk bij de bloemperken rond het gazon. Zoon Emile was daar ook en de hond van Jean sprong speels om hem heen. Een zwarte labrador, Duc. Jean had de hond gewild, ondanks de protesten van mijn zus, vanwege zijn fijne herinneringen aan de labrador uit zijn jeugd. Toen Duc er eenmaal was klaagde Constance tijdens een telefoongesprek dat ze het vreselijk vond dat Emile zo veel met dat vieze beest speelde

en dat ze die hond onder geen beding in huis wilde hebben.

Constance keek naar buiten en zei gedachteloos voor zich uit: 'Die hond moet weg.'

'Dat mag je niet doen,' zei ik geschrokken. 'Emile is zijn vader al kwijt, dan moet hij niet ook nog zijn hond verliezen.'

Ze haalde haar schouders op, negeerde mijn woorden en gebod de man van de firma de hond af te laten maken of naar een asiel te brengen. 'Je ziet maar,' voegde ze er toonloos aan toe.

Vol medelijden keek ik naar Emile, die nietsvermoedend met de hond speelde.

Ik moest de rouwenveloppen schrijven omdat, volgens mijn zus, mijn handschrift een van de weinige dingen was die aan me deugden.

Terwijl ik dit aan het doen was, kwam ze tegenover me zitten en zei: 'Wat de begrafenis betreft: de chauffeur brengt ons woensdag naar het Franse dorp dat, zoals ik je weleens verteld heb, al generaties in bezit van de Beauforts is. Daar is een kapel waar elk familielid wordt gedoopt, trouwt en in het familiegraf wordt bijgezet. In de ochtend moet ik naar de dialyse dus we vertrekken pas na de lunch.'

'Misschien wil ik helemaal niet mee,' onderbrak ik haar.

Onverstoorbaar ging ze verder: 'Donderdag is de uitvaartmis, die door een kardinaal wordt gehouden. Een knapenkoor zal het *Requiem* van Fauré zingen en de kapel wordt met witte rozen versierd. Vrijdagmorgen kan ik in een naburig ziekenhuis terecht voor de dialyse. We dineren 's avonds met de familie en vertrekken zaterdag weer naar Brussel.'

Ik bleef ijverig adressen op de enveloppen schrijven en zei nu duidelijker dat ik niet bij de begrafenis zou zijn.

'Heb je daar een verklaring voor?' vroeg ze geagiteerd.

'Ik geloof niet in jouw God en je mag blij zijn dat ik me niet aan je schoonfamilie vertoon.'

Kennelijk was ze het daarmee eens, want ze zweeg.

Kort na Jeans overlijden stuurde Constance Emile naar een kostschool en richtte ze haar leven in gelijk een klooster, met strenge regels voor zichzelf en haar omgeving.

Ik begrijp eigenlijk niet waarom ik het summiere contact met Constance in stand houd en me laat mobiliseren wanneer ze me nodig heeft.

Misschien omdat ik altijd naar haar verlangd heb. Niet naar de zus die ze geweest is, maar naar de zus die ze nog zou kunnen worden.

Toen zij naar Brussel verhuisde bleef ik bij oom en tante wonen om de middelbare school af te maken. Hoewel ze nooit een fatsoenlijk woord voor me over had gehad, miste ik haar.

Deze jaren met alleen mijn oom en tante waren een kleurloze periode. Ik vertrouwde erop dat mijn goede tijd zou komen. Ik ging mijn leven aan kunst wijden, kunst werd mijn religie.

Het vak tekenen zat in mijn eindexamenpakket, en de leraar zei dat ik hierin door moest gaan omdat ik beslist talent had. Ik wilde niets liever dan me verder bekwamen en tot mijn grote vreugde werd ik toegelaten op de kunstacademie.

Ik ging studeren en oom en tante bleven in het ouderlijk huis achter. Ze hadden te kennen gegeven dat hun taak erop zat en dat wij wat hen betreft alle familieverplichtingen voortaan konden overslaan.

Met mijn deel van de erfenis kocht ik de benedenverdieping van een oud herenhuis in Amsterdam. Het grootste gedeelte richtte ik in als atelier. Ik was blij met mijn zelfstandigheid.

Gedurende de academiejaren genoot ik van de zielsverwanten om me heen en leidde een uitbundig leven. De docenten prezen mijn werk, ze voorspelden me een succesvolle toekomst.

Na de academie begon ik voortvarend aan mijn carrière. Ik